

МЕЖІ ВТРУЧАННЯ СУДУ В ДИСКРЕЦІЮ СУБ'ЄКТА ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ

Гулик А. Г.,

*суддя Львівського окружного адміністративного суду
к. ю. н., доцент кафедри історії України, політології та права
Національного лісотехнічного університету України*

Одним з ключових принципів функціонування державної влади в Україні є її поділ на три гілки: законодавчу, виконавчу та судову. Теорія поділу влад, вперше обґрунтована у 18 столітті Джоном Локком, передбачає, зокрема, неможливість втручання представників однієї гілки влади у діяльність іншої. Вказана теорія тісно пов'язана з поняттям дискреційних повноважень, під якими розуміють право глави держави, голови уряду, інших посадових осіб органів державної влади діяти за певних умов на власний розсуд у межах закону [1, С. 196]. Отож, виходячи з принципу поділу влад, судді, ухвалюючи рішення у конкретній справі, не вправі переймати повноваження органів виконавчої влади та давати їм вказівки щодо розпорядження дискреційними повноваженнями. Вказана позиція є усталеною та узгоджується, зокрема, з положеннями Рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи стосовно здійснення адміністративними органами влади дискреційних повноважень, прийнятої Комітетом Міністрів 11 березня 1980 року на 316-й нараді, згідно з якими під дискреційними повноваженнями слід розуміти повноваження, які адміністративний орган, приймаючи рішення, може здійснювати з певною свободою розсуду, тобто, коли такий орган може обирати з кількох юридично допустимих рішень те, яке він вважає найкращим за даних обставин [2].

За загальним правилом, адміністративний суд, перевіряючи рішення, дію чи бездіяльність суб'єкта владних повноважень на відповідність, закріпленим частиною 3 статті 2 Кодексу адміністративного судочинства України критеріям, не втручається у дискрецію (вільний розсуд) суб'єкта владних повноважень поза межами перевірки за названими критеріями. Завдання адміністративного судочинства полягає не у забезпеченні ефективності державного управління, а в гарантуванні дотримання вимог права, інакше було б порушено принцип розподілу влади.

Водночас, Європейський суд з прав людини в рішенні у справі Олсон проти Швеції від 24 березня 1988 року зазначив, що запорукою вірного застосування дискреційних повноважень є високий рівень

правової культури державних службовців, водночас, суди повинні відновлювати порушене право шляхом зобов'язання суб'єкта владних повноважень, у тому числі колегіальний орган, прийняти рішення про надання можливості, якщо відмова визнана неправомірною, а інших підстав для відмови не вбачається [3].

З огляду на обов'язковість для виконання Україною рішень Європейського суду з прав людини, гарантовану ст. 3 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 р., виникає питання щодо можливості втручання суду в дискрецію суб'єкта владних повноважень. Особливо актуальним вказане питання видається з урахуванням становлення в Україні принципів правової держави та наявним невисоким рівнем правової культури.

З урахуванням наведеного, видається доцільним обмежене втручання суду у дискрецію суб'єкта владних повноважень. А саме, вважаємо, що суд вправі зобов'язати відповідача до виконання покладених на нього законом і підзаконними актами обов'язків, проте, не може вказувати, яке конкретно рішення (дії) необхідно приймати (вчиняти) відповідачу. Вказана позиція обґрунтовується наступним.

За приписами статті 6 Конституції України державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову.

Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України.

При цьому, як зазначено у пункті 4.5 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 5 жовтня 2005 року № 6-рп/2005, розглядаючи положення частини четвертої статті 5 Конституції України «ніхто не може узурпувати державну владу» у системному зв'язку з положеннями частин другої, третьої цієї статті, іншими положеннями Основного Закону України, Конституційний Суд України дійшов висновку, що узурпація державної влади означає неконституційне або незаконне її захоплення органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, громадянами чи їх об'єднаннями тощо [4].

Гарантією недопущення узурпації державної влади є, зокрема, закріплені Конституцією України принципи здійснення державної влади на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову (частина перша статті 6) та положення, згідно з яким органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані ді-

яти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (частина друга статті 19). Про це йдеться і в Рішенні Конституційного Суду України у справі про фінансування судів від 24 червня 1999 року N 6-рп/99 (абзац перший пункту 2 мотивувальної частини).

Зміст наведених правових норм і Рішення Конституційного Суду України у їх системному зв'язку дає підстави для висновку, що виключено визначеним законом органом (посадовою особою) і ніяким іншим органом або посадовою особою не можуть здійснюватись повноваження і приймаються рішення, які згідно Конституції України належать до компетенції вказаного органу, в тому числі і судами, які не відносяться до гілок законодавчої або виконавчої влади.

З огляду на положення Конституції України, Кодексу адміністративного судочинства України щодо компетенції адміністративного суду, останній не може підмінити інший орган державної влади та перебирати на себе повноваження щодо вирішення питань, які законодавством віднесені до компетенції цього органу державної влади. Вказана позиція неодноразово знаходила своє відображення у практиці Верховного Суду України. Для прикладу, у постанові від 28.02.2017 р. у справі №826/7631/15 Верховний Суд України зазначив, що рішення судів про задоволення позовних вимог про стягнення бюджетної заборгованості з ПДВ є помилковим, а правильним способом захисту позивача є вимога про визнання бездіяльності ДПП протиправною та зобов'язання відповідача до виконання покладених на нього законом і підзаконними актами обов'язків щодо надання органу казначейства висновку стосовно суми, яка підлягає відшкодуванню з бюджету [5]. Слід нагадати, що відповідно до ст.244-2 Кодексу адміністративного судочинства України висновок суду застосування норм права, викладений у постанові Верховного Суду України, має враховуватися іншими судами загальної юрисдикції при застосуванні таких норм права. Суд має право відступити від правової позиції, викладеної у висновках Верховного Суду України, з одночасним наведенням відповідних мотивів.

Таким чином, можна дійти висновку, що з метою відновлення порушеного права особи адміністративний суд може допустити обмежене втручання в дискрецію суб'єкта владних повноважень, шляхом зобов'язання його до вчинення певних дій на реалізацію покладених на нього законом обов'язків (наприклад, зобов'язати повторно розглянути питання щодо видачі позивачу дозвільних документів). Водночас, адміністративний суд не вправі підмінити такий орган державної вла-

ди та приймати замість нього конкретні рішення (для прикладу, щодо видачі позивачу дозвільних документів).

Список використаної літератури

1. Аверьянов В. Б. Дискреційні повноваження / В. Б. Аверьянов // Юри-дична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К. : Вид-во «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1998–2004. – Т. 2: Д-Й. – 1999. – 744 с.
2. Про здійснення адміністративними органами влади дискрецій-них повноважень : Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-учасникам №R(80)2 від 11.03.1980 р. [Електронний ре-сурс]. – Режим доступу: http://sc.gov.ua/ua/rekomendaciji_komitetu_ministriv_radi_jevropi.html.
3. Рішення у справі «Олссон проти Швеції» : Європейський суд з прав людини від 24.03.1998 р. (скарга №10465/83) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://european-court.eu/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/olsson-protiv-shvecii-postanovlenie-evropejskogo-suda/>.
4. Рішення у справі за конституційним поданням 60 народних депу-татів України про офіційне тлумачення положень частини першої статті 103 Конституції України в контексті положень її статей 5, 156 та за конституційним зверненням громадян Галайчука Ва-дима Сергійовича, Подгорної Вікторії Валентинівни, Кислої Те-тiani Володимирівни про офіційне тлумачення положень частин другої, третьої, четвертої статті 5 Конституції України (справа про здійснення влади народом) : Конституційний Суд України від 05.10.2005р. №6-рп/2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-05>.
5. Постанова у справі за адміністративним позовом ОСОБА_5, ОСО-БА_6, ОСОБА_7, ОСОБА_3, ОСОБА_1, ОСОБА_8, ОСОБА_2 до Прези-дента України, треті особи: ОСОБА_10, ОСОБА_11 про визнання бездіяльності протиправною та зобов'язання вчинити певні дії: Верховний Суд України від 28.02.2017 р. у справі №826/7631/15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/65392012>.